

"En sak undrar jag, hur bonden får sina pengar"

– Barns föreställningar om lantbruket

"One thing I wonder, how the farmer gets his money"

– Children's perceptions of agriculture

Matilda Gunnarsson

"En sak undrar jag, hur bonden får sina pengar"

"One thing I wonder, how the farmer gets his money"

Matilda Gunnarsson

Handledare: Camilla Eriksson, Institutionen för stad och land

Examinator: Kjell Hansen, Institutionen för stad och land

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2F

Kurstitel: Självständigt arbete i landsbygdsutveckling

Kurskod: EX0523

Program/utbildning: Agronomprogrammet - landsbygdsutveckling

Utgivningsort: Uppsala

Utgivningsår: 2012

Omslagsbild: Teckning ritad av barn på Glimåkraskolan

Serietitel: nr:

ISSN:

ISBN:

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Barn, lantbruk, föreställningar

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och lantbruksvetenskap
Institutionen för stad och land

Förord

Jag avundas barn många gånger, de slipper ta ställning eller bekymra sig över saker. De behöver inte fundera på huruvida det är bäst att bedriva ett konventionellt eller ekologiskt lantbruk, om det är bra att Sverige är med i EU eller andra världsliga brydsamheter som kan uppta ens tid. Genom mina intervjuer har jag fått följa med i deras tankegångar och drömmar i livet. De är i en ålder där de är nyfikna på det mesta och har stora planer. Det har varit fantastiskt roligt att få ta del av deras berättelser om lantbruket och berättelser om helt andra ämnen för den delen. Samtidigt som jag tycker att det är väldigt viktigt att barn tidigt får en förståelse för lantbruket och hur det fungerar tycker jag det är viktigt att barn alltid får vara barn. De ska få fantisera och drömma om att sitta i ett träd i djungeln och spana på leoparder.

Alla de barn jag har mött genom mina intervjuer visade ett stort intresse för djur. Jag har fått ta del av historier om döda marsvin, katter som har lämnats tillbaka för att ett annat djur skulle införskaffas, höns som ruvar på någon annan hönas ägg och om skillnaden på gurka och sjögurka och massa andra intressanta och spännande berättelser. Jag har för avsikt att ta med er på en resa bland barns tankar och föreställning om lantbruket, en resa som är mycket intressant.

Sammanfattning

Denna uppsats handlar om stads- och landsbygdsbarns föreställningar om lantbruket. Studien är av kvalitativ ansats och empirin har samlats in med hjälp av gruppintervjuer med 37 barn i årskurs 1-2 i Skåne, på en landsbygdsskola och en stadsskola. I uppsatsen analyserar jag barnens berättelser om lantbruket och lantbrukets produkter. Mina slutsatser visar att stadsbarnen har lärt sig vad de kan om lantbruket i skolan, genom klassrumsundervisning men också genom studiebesök. Barnen i stadsskolan hade väldigt likartade berättelser om lantbruket, medan barnen på landsbygdsskolan hade betydligt mer varierande upplevelser och kunskaper. De barn som var uppväxta på gård som gick i skolan på landsbygden hade praktiska erfarenheter av lantbruket medan de som inte hade anknytning till lantbruket på landsbygden hade liten kunskap om lantbruket eftersom det på landsbygdsskolan inte fanns vare sig klassrumsundervisning om lantbruk eller gjordes några studiebesök till lantbruk. Jag diskuterar också vilken roll lantbruket och kunskap om lantbruket kan ha i skolans undervisning, då en ökad kunskap om lantbruk kan hjälpa till att skapa medvetna och kunniga individer och konsumenter av livsmedel i samhället. Mina resultat visar att skolans behandling av lantbruket spelar en avgörande roll för barnens kunskap. Särskilt egna, praktiska erfarenheter av lantbruket visar sig vara viktiga. Mot bakgrund av att antalet aktiva lantbruk i Sverige är litet och även fortsatt minskar blir skolans roll i att ge barnen denna erfarenhet allt viktigare.

Abstract

This bachelor thesis deals with rural and urban children's perceptions of agriculture. It is of a qualitative approach and empirical data have been collected using group interviews with 37 children in grades 1-2 in Skåne in Sweden, at a rural school and at a city school. In this essay, I analyze the children's stories about farming and agriculture products. My findings show that urban children have learned what they can about agriculture in school, through classroom teaching but also through visits. Children in urban schools had very similar stories about agriculture, while children in rural schools were significantly more diverse experiences and knowledge. The children who were brought up on the farm that went to school in rural areas had practical experience of agriculture, while those who were not related to agriculture in rural areas had little knowledge of agriculture because in rural schools were there either classroom instruction about agriculture or made any visits to the farm. I will also discuss the role of agriculture and knowledge of agriculture may have in the school, when a better knowledge of farming can help to create aware and knowledgeable individuals and consumers of food in society. My results show that the school's treatment of agriculture plays a crucial role in children's knowledge. Especially own practical experience of agriculture shows you to be important. Given that the number of active farms in Sweden is small and continue to dwindle, the school's roles in giving children this experience are all the more important.

Innehåll

Förord.....	3
Sammanfattning	4
Abstract	5
1. Inledning	7
Bakgrund	7
Problemformulering och syfte	7
Frågeställningar	8
Metod och teori.....	8
Intervjua barn.....	11
Malmö.....	11
Glimåkra	12
2. Stad och land	12
Stadsperspektiv	13
Landsbydsperspektiv	14
3. Kunskap.....	15
Teoretisk och praktisk kunskap	15
Skolans läroplan.....	16
4. Barnens erfarenheter	17
Kyckling i bröd.....	17
Djuren i centrum.....	18
5. Den idylliska landsbygden.....	19
Bonde till yrket	20
Studsmattans trygga land.....	24
6. Lära med flera sinnen.....	26
7. Slutsatser	29
Referenser	30

1. Inledning

Bakgrund

Jordbruket är en livsviktig grund i vårt samhälle, mat behöver vi alla och vi kommer i framtiden på grund av klimatförändringar att behöva äta annorlunda (Björklund et.al. 2008:7). En viktig bit enligt författarna är att vi blir mer delaktiga i produktionen, har större kunskap om mat och gör medvetna val kring maten. Våra konsumtionsmönster har de senaste två generationerna ändras nämnvärt. Förr handlade man det som fanns att tillgå i den lokala butiken. Idag kan vi välja livsmedel som kommer från världens alla hörn i våra butiker, något som säkert kan bidra till att vi inte reflekterar över hur och vilka som producerar maten. Antalet jordbruk i Sverige har de senaste 20 åren enligt jordbruksverkets årliga statistik från 2010 minskat med 26 procent där faktorer som mekanisering och industrialisering spelar en stor roll. Vilket säkert även det är en bidragande faktor till att människor i mindre utsträckning idag har en förstahandskontakt med jordbruket och på så sätt är mindre delaktiga i produktionen.

Problemformulering och syfte

De barn som växer upp i Sverige idag, växer upp längre från livsmedelsproduktionen än vad barn från tidigare generationer gjort. En måltid på fyrtiotalet innehöll mycket mer egenproducerade varor än vad en måltid i hemmen gör idag. De allra flesta bodde kvar på landsbygden och självförsörjningsgraden var hög bland såväl jordbrukare som industriarbetare (Flygare och Isacson 2003:92). Det finns idag barn som aldrig besökt en gård. Det pratas mycket om hållbar utveckling i dagens samhälle och hur vi i framtiden ska producera mat som täcker våra behov och samtidigt inte utnyttjar naturen på ett ohållbart sätt. För att man som konsument ska kunna

ställa krav och välja hållbara produkter behövs grundkunskap bland annat om lantbruk, livsmedelsproduktion och biologisk mångfald.

Syftet med uppsatsen är att studera hur barn föreställer sig lantbruket, hur de beskriver det samt att diskutera vilken roll lantbruket kan ha i skolans undervisning. Utifrån syftet har två frågeställningar formulerats.

Frågeställningar

- ***Vilka föreställningar har barn om lantbruket och maten som produceras på gårdarna?***
- ***Vilken roll kan lantbruket spela i skolans undervisning?***

Metod och teori

Uppsatsen är av kvalitativ ansats vilket innebär forskning vars resultat inte grundar sig på statistiskt material eller liknande. Syftet är att få en uppfattning, att nå en förståelse, och förstå verkligheten ur människors egna perspektiv. Fördelen med kvalitativ forskning är att den kan användas för att undersöka personers uppfattningar och erfarenheter i relation till ett visst fenomen något som en kvantitativ forskning inte kan fånga (Teorell och Svensson 2007:10). Det finns olika grader av strukturering när man formar och ställer intervjufrågor. Man kan använda sig av ett strikt frågeschema där frågorna ställs i bestämd ordning och inte ger plats för utsvävningar. Motsatsen är en helt ostrukturerad intervju som helt sker utan någon styrning av intervjuaren (Teorell och Svensson 2007:89). I denna studie har det använts ett mellanting av de båda. Frågor planerades i förväg, sedan

ställdes de som passade för det specifika intervjutillfället och följdes sedan upp med nya frågor.

Materialet till uppsatsen har tillkommit genom intervjuer med barn i årskurs 1 och 2. Jag valde att intervjua barn i en klass på sexton elever på en mindre skola i norra Skåne där jag visste att det fortfarande fanns lantbruk relativt nära men även barn som inte haft någon närmre kontakt med lantbruket. Mitt val av ort gjordes för att kunna se dessa skillnader och främst se om deras syn på lantbruket skiljde sig åt. Jag gjorde även intervjuer i en klass på tjugoen elever på en skola i centrala Malmö. Av den anledningen att jag fann det intressant att se vilka föreställningar stadsbarn har och om de skiljer sig från de som barn på landsbygden har. Att jag endast intervjuat en skola på landet och en skola i staden kan kritiseras för att inte skapa en vidare bild av ämnet.

Intervjuerna tog cirka tjugo minuter per grupp och totalt 10 grupper intervjuades. Jag tog med ett mjölkpaket och bilder på ett antal livsmedel bland annat på en skinkmacka, eftersom jag då kunde styra diskussionen in på olika produkter som bröd, skinka och smör, det vill säga produkter som kommer från både boskapsskötsel, mjölkhantering och odlingsjordbruk. Jag visade även en bild på en korv i bröd. Frågorna ställdes så barnen fick berätta vad de visste om var de olika livsmedlen kom från och hur processen gått till. Genom att visa bilder blev intervjun mer konkret och jag upplevde att barnen kunde prata mycket själva om vad de såg, utan att jag pratade och styrde dem för mycket. Mitt val av metoden att göra gruppintervjuer kan kritiseras ur synvinkeln att det är svårt att urskilja alla barns beskrivningar, då vissa barn pratar mer än andra.

När jag ställde frågan till ett av barnen om denne ville jobba som bonde i framtiden, fick jag frågan ställd tillbaka. Det fick mig att inse att frågan jag ställde till dem var svår att svara på. Även om jag om ett

par år kan titulera mig som agronom vet jag inte om jag ska vara bonde, vilket fick mig att inse svårigheten för barnen att reflektera över sin framtid. Jag har genom mina tre år som agronomstudent vid Sveriges lantbruksuniversitet skapat och omformat mina föreställningar om lantbruket, mina föreställningar har givetvis funnits med när jag reflekterat över barnens föreställningar och jag är medveten om att den påverkar mina tolkningar.

Generaliserbarheten av uppsatsen kan ifrågasättas med tanke på att Skåne är ett jordbrukstätt område jämfört med övriga Sverige, men med hänsyn av mitt val av insamlingsorter där lantbruket inte varit framträdande näringar menar jag att studien går att applicera på de flesta stads- och landsbygdsskolor i Sverige. Det finns tidigare forskning inom ämnet som jag har studerat, men endast med inriktning på stadsbarns föreställningar. Min uppsats bidrar på så vis med inomvetenskaplig relevans eftersom den både innefattar stads- och landsbygdskolors beskrivningar om lantbruket (Teorell och Svensson 2007:18).

John Deweys syn på *kunskap* används i texten för att analysera empirin. Dewey myntade begreppet ”learning by doing”. Han ses som den som la grunden för den progressiva pedagogiken. Dewey brukar anges som det främsta namnet inom amerikans filosofi men han arbetade även med utbildningsfilosofiska frågor. Hans tankegångar har betytt mycket för skolans utveckling i världen och i Sverige. Deweys teori utgår från att all verklig utbildning sker genom erfarenhet. (Dewey 2002:11). För att diskutera vilken roll lantbruket kan ha i skolan har ett resonemang förts utifrån hur mening skapas i undervisningen och på vilka olika vis vi människor lär oss saker.

Intervjua barn

Jag hade ingen tidigare erfarenhet av att intervjua barn. För att skaffa mig kunskap om hur jag skulle gå till väga, läste jag tidigare studier där barn fungerat som informanter. Jag läste även litteratur gällande barnintervjuer och tog emot råd från lärare jag mötte. En gemensam nämnare ur litteraturen och från lärarna var vikten av att ställa en fråga rätt. Något som jag även fick erfara under mina intervjuer. Ställde jag en fråga och ingen kunde svara, formulerades frågan om och de började prata. Det var alltså inte bristen på kunskap som var anledningen till tystnad utan en fråga som formulerats obegripligt för dem.

Jag valde att intervjua barn i grupp för att det dels skulle blir lättare för dem att prata och föra ett resonemang utan att jag pratade och styrde dem för mycket samt att jag skulle kunna observera deras samtal med varandra. Vid en intervju var det bara två barn av tekniska skäl, såsom att hinna med alla intervjuer innan de skulle vidare till andra lektioner. Jag upplevde att intervjuerna som gjordes med fyra barn blev mer innehållsrika och det pratades mer. Med tanke på att vi aldrig träffats innan fick jag en känsla av att det blev mer bekvämt för dem när de var flera som pratade istället för att jag skulle lyssna på en enskild elev. Jag började intervjuerna med att fråga hur det var med dem och ställde någon annan fråga bortom ämnet innan vi började för att göra situationen mer bekväm. Jag berättade även vad vi skulle prata om och att jag skulle använda materialet i en kommande uppsats, detta för att skapa en bra samtalssituation (Doverberg och Pramling Samuelsson 2000:28).

Malmö

Malmö är Sveriges tredje största stad och ligger i sydvästra Skåne. Som de flesta städer är tempot högt och lägenhetshusen avlöser

varandra utmed gatorna. Malmö är en hamnstad med anor från 1100-talet som idag knyter samman Sverige med övriga Europa med Öresundsbron till Köpenhamn. Staden har en befolkning på 302 835 invånare (1 januari 2012) och ungefär 30 % av invånarna är födda i utlandet (Malmö kommun, 2012, Internet). Den största delen arbetstillfällen i Malmö finns inom näringsgrenen handel (15 procent), men även företagstjänster och vård och omsorg är två stora arbetsområden.

Glimåkra

Glimåkra ligger i Östra Göinge, som är en kommun med knappt 15 000 invånare i nordöstra Skåne. Östra Göinge ligger mellan slätten i söder och skogen i norr, Glimåkra ligger i det mer skogsdominerade landskapet. En stor del av kommunen präglas av skogsbruk. De öppna odlings- och betesmarkerna är små och ligger som små öar i skogsdominerande landskapet. Glimåkra är en by som främst präglats av järnvägens framfart under 1880-talet, som gjorde det möjligt att utveckla tillverkningsindustrier och brytning av sten, vilka är två stora näringsgrenar i bygden men det förekommer även en del jordbruk. (Östra Göinge kommun, 2012, Internet)

Teckning ritad av elever på Glimåkraskolan

2. Stad och land

Stadsperspektiv

När jag kom till skolan i Malmö och läraren mötte mig, var hon väldigt positiv och glad att jag kom. De hade i klassen i årskurs ett haft bondgården som tema under två veckor och hon tyckte det var spännande att höra hur mycket eleverna kom ihåg. Som läraren berättade för mig ligger Ribersborgsskolan som jag var på i ett ”bra” område i Malmö. Det är en skola med barn som tillhör medelklassen, där alla i klassen bor i lägenhet och många av dem lever med en ensamstående förälder.

Barnen jag mötte kunde väldigt mycket om djuren och dess vanor. De berättade om djuren som kan finnas på gårdarna och att hästar och kor äter hö. De visste även vart alla livsmedel har sitt ursprung. De visste att bonden sådde säd, som sedan kunde malas till mjöl och med det kunde sedan bakas bröd. De hade även en klar bild av hur det går till när en ko mjölkas, de visste att de var någon ”form av maskin som sattes på spenarna för att suga ut mjölken”. De som dock var tydligt var att alla hade samma erfarenhet och historia att berätta. Som avslutning på deras temaveckor besökte de en 4-h gård som ligger i Malmö, där de fick hjälpa till med att ”städa” i boxarna som de uttryckte sig och andra sysslor.

Gården som barnen besökte i Malmö heter Almvik och ligger i Malmö stad. På Almviks hemsida kan man läsa att gården har brukats sedan tidigt 1800-tal fram till 1971. Sedan stod den öde fram till den 2 augusti 1976 när Fritid Malmö startade Almviks Djurfritidsgård som ett försöksprojekt tillsammans med 4H och Vi Unga. Målet var och är att barnen skall få lära sig hur en svensk lantgård och dess olika djur fungerar. Almvik jobbar för att bevara gamla lantraser och har därför

djur på gården som tillhör dessa. Bland annat finns det Göingegetter, Åsbohöns, Gutefår och Rödkullakor på gården.

Landsbygdsperspektiv

Intervjuerna i Glimåkra var de första intervjuerna jag gjorde med barn, det var där min metod för första gången sattes på prov. Till skillnad från barnen i Malmö där kunskapen var relativt jämn bland barnen, var kunskapsskillnaderna i Glimåkra mycket stor. Samtidigt som det fanns barn som kunde mycket fanns det barn som hade ringa kunskap om matens ursprung och lantbruket. I klassen som intervjuades fanns det barn som bodde och var uppväxta på ett lantbruk men även barn som besökt en gård ett fåtal gånger. En elev sa att denne aldrig besökt en gård utan bara sett bilder. I Glimåkra fanns det även elever som hade en förlegad syn på hur mjölkning av kor går till och att de inte har telefon på gårdar, ”inte de som vill leva gammaldags” enligt en elev. Mer än ett barn sa att det var pigan som satt på en pall och mjölkade. När jag frågade läraren i Glimåkra om det hade något speciellt material att undervisa med, sa hon att det inte fanns något speciellt undervisningsmaterial, men att de lånat en film som enligt läraren vara av ”äldre modell”.

Matilda: Hur går det till när man mjölkar en ko?

”En piga sitter på en pall och drar i spenarna”

Lantbruket är inget främmande för barn på landsbygden i den bemärkelsen att det finns i deras närhet och därmed eventuellt inte intresserar dem, jag tror det kan vara en anledning till att det inte undervisades om lantbruket i skolan jag besökte på landsbygden, det tillhör helt enkelt något som är självklart för dem och lärarna. Genom

att vara utanför något får man ett annat perspektiv, det ger en möjlighet att se det som annars tas för givet, vi riskerar att missa saker i brist på distans, saker som en ”besökare” ser (Ahrne 2009:18) Besökaren i detta fall är stadsbarnen som har en distans till lantbruket. Som min studie visar är det många barn på landsbygden som inte har någon kontakt med lantbruket och saknar delvis intresse och kunskap om det trots att det finns nära.

3. Kunskap

Teoretisk och praktisk kunskap

Det som är intressant att diskutera utifrån mitt material är hur eleverna har lärt sig det de kan om lantbruket. Bernt Gustavsson (2002) har skrivit en bok gällande teoretisk och praktisk kunskap som ett uppdrag till skolverket. Han menar för att förstå hur de olika sätten att se kunskap ter sig måste vi gå tillbaka i historien, ända till Platon och Aristoteles. Vi förknippar vanligen teori med tänkande och praktik med handlande.

För att kunna använda sig av sin teoretiska kunskap behövs det att man praktiskt får tillämpa denna. Från min studie som tidigare nämnts har barnen i Malmö en och samma erfarenhet av hur det går till på en enskild gård. De har varit med och provat vad det innebär att ta hand om djur på en gård och fått tillämpa den kunskapen som de lärt sig i skolan. Hade de inte besökt gården hade de inte haft samma erfarenhet/berättelse/kunskap om lantbruket. Det kan sedan i sin tur diskuteras om ett besök på den gård de var på ger en riktig bild av hur lantbruket i stort fungerar. Dagens lantbruk är ofta specialiserade stordrifter och har en hög mekanisk och teknisk nivå tvärtom vad gården barnen besökte.

Vissa av barnen i Glimåkra hade mer praktisk kunskap av lantbruket, eftersom det fanns personer i deras närhet som kunde lära och visa dem. Men det fanns som sagt även barn som i stort sett inte hade vare sig teoretisk eller praktisk kunskap om lantbruket på den skolan.

Skolans läroplan

Ur läroplanen 2011

”Skolan har i uppdrag att överföra grundläggande värden och främja elevernas lärande för att därigenom förbereda dem för att leva och verka i samhället. Skolan ska förmedla de mer beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensram alla i samhället behöver.”

Biologi

Årstidsväxlingar i naturen och hur man känner igen årstider. Djurs och växters livscyklar och anpassningar till olika årstider. (1-3)

Geografi

Miljöfrågor utifrån elevens vardag, till exempel frågor om trafik, energi och matvaror. (1-3)

Historia

Människans uppkomst, vandringar, samlande och jakt samt införandet av jordbruk. (1-3)

Skolämnena ovan kan alla beröra lantbruket i någon mening. Matvaror, djurs livscyklar och årstidsväxlingar är ord som lätt kan anknytas till lantbruket. Dock uttryckte båda de lärare jag talade med att de var väldigt styrda av den nya läroplanen som gällde från och med 2011 men tyckte inte att det fanns några direkta mål i den som

styrde dem att lära ut om lantbruket. Läraren i Malmö menade även att de skulle vara svårare idag att ha två veckors tema om lantbruket som de tidigare haft på grund av att de själva inte kan styra över tidsplaneringen i lika stor utsträckning som tidigare. Vilket skulle ge barnen än mindre erfarenheter om lantbruket, eftersom skolans har visats sig vara källan till kunskap om lantbruket för många av barnen.

4. Barnens erfarenheter

Kyckling i bröd

När jag visade en korv i bröd och frågade vad den var gjord av, sa barnen i Malmö att det kunde vara gjord av gris eller av kyckling, något som ingen i Glimåkra nämnde. Detta har sitt ursprung i att det finns fler invandrare i Malmö och att det alltid finns ett ”fläskfritt” alternativ på matsedeln. Barnen i Malmö hade även väldigt bra kunskap om vilket djur de olika livsmedlen hade sitt ursprung från. Detta visar att barnen lär sig saker genom att ha konkret erfarenhet av dem, deras vardag är deras verklighet och källan till hur de förstår saker. Citatet nedan är ett svar från ett av barnen när jag frågade var bacon kom från som visar att man kan lära sig saker på alla tänkbara vis.

”jag vet, som Sean Banan, från griiiiiseens ruuuuuuuumpa”

Djuren i centrum

Ett genomgående tema i alla intervjuer var att hos alla barnen var det djuren som hade den centrala rollen i lantbruket. Det var ingen som sa att en bonde endast odlade sin mark. Det var mer något som jag uppfattade att de upplevde gjordes för att djuren och delvis människor skulle få mat. När jag frågade vad en bonde arbetade med var det första som nämndes i alla grupper att bonden tar hand om djuren.

Anledningen till att de kunde tänka sig att vara bonde i framtiden var för de tyckte det var mysigt att vara med djuren, någon nämnde att det skulle var kul att köra traktor. Statistik gällande lantbrukare som finns idag visar att 80-90 procent har ärvt yrket från sin mor eller far. (Flygare och Isacson 2003:45). Med de siffrorna i tanke är det inte så sannolikt att något av barnen kommer att arbeta som bonde i framtiden. Men vem vet, möjligen är dessa barn framtidens bönder?

Matilda: *Tror ni det hade varit roligt att jobba som bonde?*

”ja, mysigt att vara med djuren”

Matilda: *Vad jobbar en bonde med?*

”Sköter djuren, tar hand om dem, mjölkar dem, ger dem mat. Ser till så att djuren mår bra, att de får vara ute mycket”

För att barn ska vilja veta något om hur deras omvärld fungerar, såsom i detta fall lantbruket och känna att det skapar mening måste innehållet vara meningsfullt för dem (Doverborg och Pramling Samuelsson 2000:14). Enligt de flesta barnen i Glimåkra hade de inte läst eller lärt sig om lantbruket i skolan. Det var dock ett par elever

som mindes att de hade läst om lantbruket i skolan och att de sett en film. Uppenbarligen så var det inte en undervisningsmetod som intresserade majoriteten av barn eftersom de allra flesta inte mindes det. Genom att ta med barnen till en gård och låta dem delta i arbetet med djuren kan den mening skapas och de får en början till förståelse för livet på en gård fungerar och hur mat produceras.

Teckning ritad av elever på Glimåkraskolan

5. Den idylliska landsbygden

Bonde till yrket

Barn 1 *"bara gå hemma och lata sig när man vill och gå ut och köra traktor"*

Barn 2 *"ja men man måste ju jobba med"*

Barn 1 *"jaja, men en sak undrar jag, hur bonden får sina pengar?"*

Citaten ovan visar att bonde ses mer som något man är än ett yrke. Bonde, jordbrukare och lantbrukare kan sättas som synonymer men till sin betydelse är de inte helt utbytbara. Att kalla sig bonde har genom historien visats sig ha olika status. Under 1800-talet var lantbrukare och jordbrukare vanliga benämningar för att definiera sin professionalitet. (Flygare och Isacson 2003:40:). Jag fick känslan att mina informanter likaställde att bo på landet och att vara bonde. De kunde redogöra för vad bonden utförde för sysslor, som att så och ta hand om djuren och berättade att de kunde tänka sig att vara som bonde. När de sedan berättade vilka djur de skulle ha, var det katter och hundar som nämndes. "Detta är mer ett sätt att leva" menar Flygare och Isacson är ett vanligt sätt för lantbrukare att uttrycka sina vardagliga göromål och även något journalister gärna förmedlar till bondyrket i sina texter som en speciell livsvärld. Uttrycket har inte samma betydelse för dessa lantbrukare som det har för barnen som befinner sig utanför denna livsvärld. Detta ger trots det en förklaring till att även barnen ser det som ett sätt att leva, eftersom det är den bild som ofta förmedlas.

David Bell som är medförfattare till boken *"Handbook of rural studies"* skriver i sitt kapitel om den rurala idyllen, hur den uppstått och visar sig. Bell (2006:150) hänvisar till två författares synsätt, där den rurala idyllen är ett symptom från urbanisering (Williams 1973), mer precist skapat i medelklassens fantasi under industrialiseringen, som ett sätt att minnas det förflutna, det vackra förflutna som nu är förlorat i moderniteten (Stewart 1996). Eftersom idyllen finns i vår fantasi finns den för oss att inhämta i böcker, på tv och även i maten vi äter (Bell 2006:150). Lantbruket var för de flesta även förknippat med tidiga morgnar och lukt av gödsel. Två företeelser som för många var anledning till att inte vara bonde i framtiden. Dessa två exempel på företeelser är enligt författaren sådant som stör vår bild av den rurala idyllen. Det var även få av barnen som intervjuades som nämnde traktorer eller andra maskiner när de berättade om lantbruket, vilket även ges som exempel av Bell på sådant som är missanpassat i bilden av idyllen (Bell 2004:149).

Hur barnen pratade om yrket skiljde sig åt. Citaten som följer nedan visar barn som har en väldigt mogen och medveten bild av hur årstiderna ser olika ut och är olika arbetskrävande det kan vara i lantbruket beroende på årstid. De visar även på att vara bonde kan innebära att vara mångsysslare.

Matilda: *Skulle ni tycka det var roligt att jobba som bonde?*

Barn 1 *"det skulle nog både vara roligt och jobbigt, måste göra mycket själv och gå upp tidigt... jobbar olika på året är inte så mycket ledig och så...."*

Barn2 *"Nej men på vintern jobbar man väl inte så mycket, då sköter man väl mest om djuren?"*

Barn 1 *"Nej men man måste skotta om det blir mycket snö... på hösten är det nog mest för då skördas ju allting.... och grisarna brukar ju slaktas på hösten"*

Barn i staden och barn på landet har olika referensramar om vad som är landsbygd. Det är tämligen självklart att deras vardag också är deras självklarhet över hur saker och ting fungerar och är. Som nämnts tidigare var det många barn som likställde att bo i hus på landet och ha djur med att vara bonde. Citaten nedan visar att barnet som bor på landet och vet vad det innebär att vara bonde genom att dennes farfar varit det och ser skillnaden på att vara bonde till yrket och att endast bo på en bondgård. För ett barn som inte har en nära anknytning till ett lantbruk är det inte så underligt att en gård med hästar och hundar är detsamma som en gård med köttboskap.

Matilda: *Bor någon av er på gård?*

"Typ nästan"

Matilda: *Vad menar du?*

"Ja det har varit det innan, det finns traktor, min farfar hade det men nu är det sålt. Vi har bara katter och hundar nu"

Även om barnen vet vad djuren äter och att det måste "göras rent" i deras boxar och ge dem mat så har de en förenklad bild av lantbruket. Barnen i Malmö som besökte 4-h gården fick hjälpa till att mocka och köra ut gödseln med skottkärra. Detta kan skapa en något förenklad bild som mer ger illustrationen av en hobbyverksamhet än bilden av hur ett modernt lantbruk fungerar idag. Å andra sidan är det ett sätt att introducera lantbruket för barnen och väcka deras intresse för

närningen utan att de behöver ta del av det komplexa system som ett lantbruk innebär, vilket skulle vara svårt för dem att förstå.

Hur landsbygden och lantbruket framställs i media och annan information som når människor har givet en stor roll i hur vi människor ser och skapar bilder om olika platser och fenomen. Mer än någonsin syns landsbygden i medier. För att nämna några så syns landsbygden på tv genom *Bonde söker fru* och i de flesta inredningstidningar. Äkta, lokalproducerad mat och ett ökat intresse för hemmaodling är dominerande mattrender under 2010-talet enligt omvärldsanalytikern Pernilla Jonsson, Kairos Future som intervjuades i SVT:s Gommorron Sverige (2010). Mattrender som denna är en del av hur vi skapar den rurala idyllen (Bell, 2004:150).

”Innan har det stått så här på ett mjölkpaket, här går Mats och Helen på promenad i skogen med korna”

Barnet som citaten ovan tillhör lade inga mer värderingar i det som sades, men kan ändå ge en viss förklaring till den bild några av barnen hade om lantbruket och bonde som yrke. Den stora publicitet landsbygden får i media är positiv ur synvinkeln att den ger människor möjlighet att intressera sig för lantbruket och dess roll i samhället. Barnet ovan hade delvis inhämtat sin idyllskapande bild från ett av Skånemejeriers mjölkpaket. Många produkter och tjänster såsom Skånemejeriers mjölk marknadsförs genom att använda de positiva associationerna vi har med landsbygden (Bell 2004:150).

Teckning ritad av elever på Glimåkraskolan

Studsmattans trygga land

Landsbygden och hur vi ser på den har förändrats de senaste åren. Med tanke på att allt fler jordbruk läggs ner och att alternativa näringar på landsbygden tar form ser det annorlunda ut på dagens landsbygd. Bell menar att bilden av idyllen förändras och att varje generation av landsbygdens invånare och observatörer skapar den bild de vill se av landsbygden (Bell 2004:150).

Anledningarna att flytta från staden till landsbygden kan vara många. Det som nämnts i mina intervjuer är det lugna och trygga livet som man kan leva på landet, något som ingår i den idylliska bilden av landsbygden. Cecilia Nylén (2005:43) har skrivit i sin avhandling om stadsbarns föreställningar om lantbruket att hon upplevde att barnen i hennes studie såg livet på landet som en kontrast till livet i staden. Den likheten kan jag se hos mina informanter. Några av barnen i stadsskolan uttryckte en önskan om att bo på landet för det är lugnt och skönt och att staden stod för stress och buller. Det är svårt att säga om det är barnens egna åsikter, eller om det är något som barn hör vuxna prata om. Även barn som bodde på landet pratade om lugnet

som finns på landet och hur skönt det är att det inte kommer åtskilliga bilar körandes förbi deras hus.

Matilda: *Vill ni bo i staden eller på landet när ni blir stora?*

"Jag vill nog bo på landet, för där kan man ha växthus och en liten pool och studsatta, bor man i stan kan man inte ha studsatta och pool"

Matilda: *"Skulle det vara roligt att jobba som bonde?"*

"ja man känner sig trygg och inte ensam... om man kanske är ensam och kanske bara har en katt känner man sig trygg ändå"

En undersökning gjordes i Finland av och Hannu Kytö och Leena Aatola (2004) på konsumentforskningscentralen på personer som hade flyttat från staden till landsbygden för att se vilka faktorer det är som spelar roll när människor flyttar. Undersökningen visade att främsta anledningen var den fridfulla och trivsamma boendemiljön och naturen som hade påverkat valet av bostadsplats hos nästan alla dem som flyttat till landsbygden. Några av barnen i stadsskolan berättade att de brukade åka till landet på sommaren när de var lediga, vilket för de flesta är en väldigt positiv upplevelse, ledighet och roliga aktiviteter och kan vara en anledning till att de gärna ville bo på landet.

6. Lära med flera sinnen

Traditionellt i skolan undervisas eleverna via böcker och texter vilket kan innebära att man missar en djupdimension i lärandet och lärandet blir ytligt. Skolans traditionella undervisning motsätter Deweys teori som utgår från att all verklig utbildning sker genom erfarenhet. Dewey menar att utbildningen måste ge eleven möjligheter att aktivt pröva och experimentera. Han menar att individen utvecklas i samspel med sin omvärld och att utveckling är som en arbetsprocess för individen. Han förespråkar därmed en undervisning där individens intresse är utgångspunkten för lärandet (Dewey 2003:17).

”Grisen är en allätare”

Det finns olika sätt att inhämta den kunskap man kommer besitta, ett tydligt exempel på att barnen i stadsskolan har fått sin kunskap från böcker kan ses i citatet ovan. Allätare är ett typiskt ord som står i en boks beskrivning om djur och vad de äter. Ordet har ingen egentlig innebörd och är ett exempel på ytligt lärande.

Vi människor lär inte bara genom att se på bilder, lyssna på läraren eller läsa, utan använder även sinnen som lukt, beröring och smak (Szczepanski 2009:13). Många av barnen i Malmö som berättade om när de mockat, berättade även hur illa det luktade. Det positiva med den erfarenheten är att den är självupplevd. Berättelserna var många om vad de hade fått göra på gården, vilka som hade fått ta hand om vilka djur. Det var även berättelser om getter som hade tuggat någon i håret och om killingar som hoppat upp på ryggen på ett av barnen. Alla dessa erfarenheter bidrar sannolikt till att de har en positiv upplevelse till lantbruket med tanke på entusiasmen som glöd när det

berättade om sina erfarenheter. Szczepanski beskriver i sin avhandling platsperspektivets betydelse. Där platsperspektivet är det landskap där våra kognitiva upplevelser av den fysiska miljön äger rum. Kroppslig upplevelse som dofter, smaker, känsel och lukt skapar ett såkallat mindscape som förstärker upplevelsen av den fysiska platsen (Szczepanski 2009:17). Liknande resonemang för Christina Lundström som är forskare vid Sveriges lantbruksuniversitet i sin avhandling om utomhuspedagogik om platsen och dess betydelse. Resonemanget har hon delvis hämtat från Orr (2005), hon som skriver att platsen är viktig för lärandet, genom att knyta det man lär sig teoretiskt till en plats kopplas intellektet samman med erfarenheten.

Platsen är alltid ämnesövergripande och kan inte förstås helt och hållet via ett ämne i skolan (Lundström 2010:14). Denna möjlighet gavs barnen i Malmö när teoretiska lektioner kombinerades med ett fysiskt besök på en gård. Lundström skriver även att kontakt med djur tränar empati, kommunikation, ansvar, tålamod och ger personen en känsla av att betyda något för en annan varelse. Naturupplevelser som upplevs i barndomen ökar chanserna för att en person ska bli miljöengagerad och villig att ta miljöhänsyn. Undersökningar världen över visar att erfarenheter från barndomen, såsom fri lek i naturen, fiske och bärplockning, skiljer de människor som visar ett stort miljöintresse från dem som inte gör det (Lundström 2010:10). Vilket kan liknas vid Bourdieus begrepp habitus. Bourdieu menar att de tidigare erfarenheterna i livet väger tyngre än de erfarenheter man upplever senare i livet. Dessa erfarenheter styr sedan individer in i situationer som bekräftar deras tidigare erfarenheter och bort från sådant som ifrågasätter deras habitus. Detta kan tillämpas på själva erfarenheten av lantbruk. Om man får en tidig kontakt med lantbruket är sannolikheten större att man som individ kommer att inneha ett intresse och en förståelse för hur lantbruket fungerar. Den kunskap barnen får med sig kommer att påverka besluten som tas i deras liv.

Dewey å andra sidan menar att skolan måste representera det liv som levs för närvarande och inte vara en förberedelse för kommande liv, han menar att det ska vara verkligt och vitalt för barnen (Dewey 2008:46f). Lantbruket kan innefatta båda dessa aspekter. Barnen i min studie har i allra högsta grad beskrivit lantbruket som något viktigt och intressant för dem, att det sedan även förbereder dem att bli medvetna och kunniga individer är något som jag anser bara kan ses positivt.

Bourdieu skriver även att en aktör inte eftersträvar det som inte eftersträvar henne eller honom, vilket visar hur viktigt det är att tidigt introducera lantbruket för barnen. Han menar att det successivt uppstår en mer eller mindre harmoni mellan de objektiva möjligheter som står aktören till buds och de mål som han eller hon betraktar som önskvärda, realistiska, eller tänkbara. Aktören kommer att avvisa sådant som tidigare avvisat aktören (Järvinen 2007:269). Jag menar därmed att det är viktigt att lantbruket får en roll i skolan, om inte eleverna får kontakt och en insyn i lantbruket kommer lantbruket för dem ses som den näring som avvisat dem. Jag menar och tror inte att vi ska försöka göra bönder av alla barn men jag tror det är viktigt att vi inte låter lantbruket som det ser ut i Sverige idag bli något vi tar för givet alltid kommer att finnas utan att vi aktivt väljer att det ska göra det. Som jag skrev i inledning behöver vi som konsumenter kunskap om maten för att kunna göra aktiva och kloka val när vi handlar.

7. Slutsatser

Min studie visar att de barn som var uppväxta på gård och gick i skolan på landsbygden hade praktiska erfarenheter och många olika berättelser av lantbruket att dela med sig av. De som inte hade anknytning till lantbruket på landsbygden hade i sin tur liten kunskap och visade mindre intresse för lantbruket eftersom det inte fanns någon omfattande undervisning om det i skolan. Studien visar därmed att det är viktigt på vilket sätt det lärs ut om lantbruket för att barnen ska vilja lära. Undervisningen bör innefatta praktiska moment där barnen får lära genom flera sinnen.

Barnen som gick i stadsskolan hade genom klassrumsundervisning och ett fysiskt besök på en gård tagit del av information om lantbruket på ett sätt som skapade mening för dem. Detta resulterade i barn som i hög grad hade kunskap om mat och dess ursprung. Min studie visar att praktiska erfarenheter av lantbruket är viktiga för lärandet och att skolan spelar en avgörande roll för barnens kunskap. Med tanke på att lantbruken minskar i antal i Sverige kommer skolans roll i att ge barnen kunskap om lantbruket i framtiden även att bli allt viktigare.

Teckning ritad av barn på Glimåkraskolan

Referenser

Litteratur

Ahrne, Göran 2007 *Att se samhället*, Solna: Liber AB

Andersen, H., Kaspersen, L. 2007 *Klassisk och modern samhällsteori*,

Järvinen, Margaretha (red) 2007 *Pierre Bourdieu* (263-278) Lund:

Studentlitteratur

Bengtsson, Jan, 2005 *Med livsvärlden som grund*, Lund:

Studentlitteratur

Björklund, J., Holmgren, P., Johanson, S. 2008 *Mat och klimat*

Stockholm: Medströms bokförlag

Cloke, P., Marsden, T., Mooney, P. 2006 *Handbook of rural studies*,

Bell, David (red) 2006 *Variations on the rural idyll* (s.149-161)

London: SAGE

Doverborg, E., Pramling Samuelsson, I. 2000 *Att förstå barns tankar*,

Solna: Liber AB

Flygare I., Isacson M. 2003 *Jordbruket i välfärdssamhället*, Stockholm:

LTs förlag

Gustavsson, Bernt 2002 *Vad är kunskap? - En diskussion om praktisk och teoretisk kunskap*, Kalmar Leanders grafiska

Dewey, John *Individ, skola och samhälle* 2008. Utbildningsfilosofiska

texter i urval av Hartman, S., Lundgren, U., Hartman, R. Stockholm:

Bokförlaget Natur och kultur

Nylén Andresen, Cecilia 2005 *"Gödsel är bara koskit"- storstadsbarns*

föreställningar om jordbruk. Licentiatavhandling Uppsala

Szczepanski, Anders 2008 *HANDLINGSBUREN KUNSKAP - Lärares uppfattningar om landskapet som lärandemiljö*. Linköpingsuniversitet: LiU-tryck

Teorell, J., Svensson, T. 2010 (2007): *Att fråga och att svara - samhällsvetenskaplig metod*. Solna: Liber AB

Internetsidor

Hämtad 2011-04-28 från Skolverket "Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011"

<http://www.skolverket.se/publikationer?id=2575>

Hämtad 2012-05 01 från Konsumentforskningscentralen

"Flyttaren till landsbygden förändras"

(http://www.kuluttajatutkimuskeskus.fi/sv/aktuellt/flyttaren_till_landsbygden_forandras.html)

Hämtad 2012-05-01 från Almviks hemsida

"Historik" (<http://www.almviks4h.se/Historia.html>)

Hämtad 2012-05-07 från Malmö kommuns hemsida

"Malmöfakta" (<http://www.malmo.se/Kommun--politik/Om-oss/Statistik-om-Malmo.html>)

Hämtad 2012-05-08 från Östra Göinge kommuns hemsida "Östra Göinges nya översiktsplan" <http://www.ostragoinge.se/Bygga--Bo/Oversiktsplan/>

Hämtad 2012-05-01 från Kairos Futures hemsida "Pernilla Jonsson i SVT" (<http://www.kairosfuture.com/nyheter/pernilla-jonsson-i-gomorr-on-svt>)

Informanter

Sexton barn och en lärare på Glimåkraskolan i Glimåkra

Tjugoen barn och en lärare barn på Ribersborgsskolan i Malmö